

KRITIKA UN BIBLIOGRAFIJA

Prof. E. F e l s b e r g ā „Grieķu vāzu gleznas“ (Valt. un Rapas a. s. izd., Rīgā 1927. g.) — viena no nedaudzām latv. grāmatām, kurā speciālists apskata un novērtē senatnes mākslas pieminekļus. Autors apraksta galvenos vāzu veidus, rāda vāzu ornamentācijas un gleznu stila attīstības gaitu un sīki atstāsta attēloto grieķu dzīves ainu un mītu saturu. Savu apcerējumu autors noslēdz ar IV g. s. beigām, jo pareizi norāda, ka šai laikā „zīmējums izvirst un līdz ar to vāzu glezniecība iet pretim savai dabiskai nāvei, kas ap 300. g. pr. Kr. arī nekavējas iestāties.“ Lai darbs būtu viengabalains, autors atstājis neapskatītus vēlāku laiku vāzu izrotāšanas paņēmienus, piem., metala trauku izcelto ornamentu atdarinājumu u. c., — un jāatzīmē, ka līdzīgi arī citi zinātnieki noslēguši savus grieķu vāzu apcerējums (sal. Hoeber, Griechische Vasen, München 1909; Buschor Griech. Vasenmalerei, München 1921). Apskatot Aigajas laikmeta vāzas, autors dod tikai nedaudzus vāzu paraugus, jo senā Aigajas māksla taču patstāvīga mākslas vēstures nodaļa, un grieķu vāzu izrotātājiem ģeom. stila posmā „patiesībā viss bija jāiesāk no gala“, kā saka prof. Felsbergs. Kas veltī savu apcerējumu „grieķu vāzu gleznām“, tam, protams, Aigajas „skaistie ornamentti“ un dabiski attēlotie un brīvi novietotie jūras dzīvnieki un stādi“ sīkāk nav jāpēta; un taču ne no „izsmalcinātā pilsstila traukiem“ izauga ģeometriskā stila vāzas ar lenķainiem rakstiem un neveikliem tēliem. Turpretim jo plaši apskata prof. Felsberga grāmata „ģeometr. stilu“, „orientālizējošo stilu“, „melnfigūraino stilu“, „stingri melnfigūraino stilu“, „cēlo stilu“, „brīvo stilu“, „bagāto stilu“, „vēlo Attikas stilu“ un „Dienvid-Itālijas grieķu vāzas“. Vienmēr asprātīgi un īsos skaidros vārdos izceltas atsevišķo stilu raksturīgās pazīmes, labi novērota laikmeta gaume gleznu sižetu izvēlē; šai ziņā autoram vislabāki izdevies, piem., „orientāl. stila“ un „melnfig. stila“ arhαιoloģiskais apskats un smalkjūtīgais „brīvā stila“ gleznu personāžu raksturojums. Vietām autors ļoti labi pieskaņojis savu valodu apskatāmo pieminekļu garam un daiļumam. Plašie mītoloģisko ainu paskaidrojumi labi izceļ raksturīgos sengrieķu varoņu tēlus: tā prof. E. Felsberga „Grieķu vāzu gleznas“ dod lasītājam bagātu ieskatu arī grieķu mākslas mītoloģijā.

Prof. E. Felsbergs iespieda savu grāmatu (un pats lasīja korrektūru), kad viņa redzes spēja jau ievērojami bija vājināta; tā izskaidrojamas nedaudzās drukas kļūdas un dažī sīki trūkumi, pie kuriem tomēr nepakavēšos; tos atzīmējis priv. doc. E. Dīls savā recenzijā „Latv. grāmatā“, Nr. 6., 1927. g. 394. lpp.

Prof. E. Felsberga „Grieķu vāzu gleznas“ nav pētījums vārda pilnā nozīmē, bet gan ievērojama speciālista pilnīgi patstāvīgs grieķu vāzu gleznu un stila tēlojums. Mums latviešiem tāda raksta līdz šim nebija;

liela un skaista senatnes mākslas nozare pateicoties šai grāmatai klūs pazīstama un saprotama arī tālākām latviešu sabiedrības aprindām. Tas būs prof. E. Felsberga nopelns.

Fr. Balodis.

Dubura mūža riets. Pēc atstātām vēstulēm apcerējis Zeltmatis, Latvju drāmatisko kursu izdevums. Komisijā Valt. un Rapas A./S. Rīgā. Cena Ls 2.—. Grāmatiņa veltīta Dubura, mūsu lielākā skatuves darbinieka un mākslas pedagogā piemiņai.

Kas ir aktieris-mākslinieks?! Tēlo viņš un silda ar savu mākslu skatītājus — ir viņš. Noiet no skatuves — izgaist viņa māksla un... aizmirsts top mākslinieks. Likās, ka arī atmiņa par Duburu sāk izgaist. Tādēļ mīļš paldievs Zeltmatim, kas sakopojis Dubura vēstules (pa daļai pirms gadiem drukātas atsevišķos periodiskos izdevumos) glīti izdotā grāmatā. Grāmatiņā nu gan sakopotas tikai, apm. gada laikā, — no 4. jūnija 1915. g. līdz 2. jūnijam 1916. g. — rakstītās vēstules, kas spilgti attēlo Dubura bēgļu gaitas ārpus dzimtenes. Vēstules rakstītas tuvam cilvēkam un viņās izpaužas liela sirsnība, dziļa skumju lirika un smeldzoša vientulības sajūta — svešumā.

Ilgas pēc tuva cilvēka, viņa atbalsta grūtos brīžos. Vēstules, vispāri, mīļi intimi draugi. Rakstītāja dvēselei tuvi, kā pati aizgājusē dzīve, kas nekad neatgriezīsies, bet par kuŗu pauž kātra mīlam cilvēkam rakstīta vēstule.

Dubura, kā cilvēka raksturojumam šīs vēstules sniedz daudz bagāta materiāla. Vēstulēs spilgti attēlota Dubura dzīve Maskavā. Lielākie lūzumi Dubura dzīvē, viņa klusie prieki un klusās bēdas, dziļie drāmatiskie saviļņojumi un sērā, klusā lirika, kas baidās dzīves trokšņa — viss tas spilgti atveidots Dubura vēstulēs. Te Duburs parādās kā smalkjūtīgs aistēts, dziļš psihologs-analītiķis. Nesaudzīgs arī pret sevi, kā cilvēku un mākslinieku. Vēstules, pareizāki — izraksti no tām sakopotas 6 nodalījumos: I — „Dzimtenes mīlestība“, — redzam Duburu kā kara laika bēgli Ekaterinoslavā, ar smeldzošām ilgām dvēselē pēc dzimtenes iemīlotām vietām; II — „Darba slāpes un gaitas“ — aptver priekšdarbus, sakarā ar latviešu teātra noorganizēšanu Maskavā; III — „Maskavas latviešu teātra vadībā“ — apvienotas vēstules, kas raksturo Dubura mākslinieciskās gaitas ārpus dzimtenes. Te sniegts daudz kultūrvēsturiska materiāla, kam liela nozīme arī ārpus Dubura, kā mākslinieka un cilvēka, raksturojumiem. Te pirmo reizi mūsu māksla iziet „tautās“ un nāk Maskavas lielās preses krusta ugunīs. Cerams, ka mūsu teātra mākslas vēsturnieks, ja mums reiz tāds radīsies, nepaies secen Dubura aizrādījumam, kā Maskavas prese devusi visai glaimojošas atsauksmes par latvju teātra izrādi Maskavā.

Jājautā, vai laikrakstu atsauksmes par Duburu kā aktieri-tēlotāju ir savāktas un kādēļ nav pievienotas krājumam, kā kultūrvēsturisks dokuments? Kur ir šīs atsauksmes?

IV nodalījumā — „30 gadu skatuves darbības jubileja“, kā gaiša prieka svītra šķel Dubura — fizisko ciešanu, materiālo trūkumu un skumjās garīgās vientulības pārpilno dzīves periodu Maskavā. Tā tautas atzinība un mīlestība, kas māksliniekam tiek parādīta viņa jubilejā. Te Duburs gūst materiālu un morālisku atbalstu; rodas iespēja braukt uz Somiju veseloties.